

KİTAP İNCELEMESİ:**BREXIT-Elveda Avrupa
İngiltere'nin AB'den
Ayrılmasından Sonra Avrupa
Bütünleşmesi ve Türkiye-AB
İlişkilerinde Fırsatlar ve Tehditler****Editörler**

Erol Esen-Duygu Şekeroğlu

Siyasal Kitabevi, Ankara, 2017

Dil: Türkçe

424 sayfa

ISBN:978-605-9221-65-8

23 Haziran 2016 tarihinde gerçekleştirilen referandumda Birleşik Krallık (BK) seçmenlerinin %51.89'u Avrupa Birliği'nden (AB) ayrılma yönünde oy kullandılar. Böylece İngiltere (ve Galler) 2 yıl içerisinde Lizbon Anlaşmasının 50. Maddesini kullanarak ve AB'nin kuruluşundan 60 yıl sonra ayrılacak ilk ülke olma konumuna geldi. 29 Mart 2017 tarihinde İngiltere resmi bir başvuru ile ayrılık sürecini başlattı. 19 Haziran 2017 tarihinde Brexit müzakereleri AB Komisyonu'nun Brexit Başmüzakerecisi Michel Barnier ve İngiltere'nin, Temmuz 2018'de istifa eden Brexit Bakanı David Davis başkanlığında başladı. 14-15 Aralık 2017 tarihinde yapılan zirvede İrlanda kara sınırı, Brexit sonrası İngiltere ve AB vatandaşlarının hakları ve ayrıca İngiltere'nin Brexit ödemesi konularında AB liderleri geçici anlaşmayı onayladı. Brexit müzakerelerinin 31 Ekim 2018 tarihine kadar tamamlanması planlanmaktadır. Daha sonra anlaşma taslağı onay için AB ve İngiltere parlamentolarına gönderilecektir. Bu aşamada Brexit'in gerçekleşme şekli belirginlik kazanmış olacaktır. 29 Mart 2019 tarihinde Brüksel saatiyle gece yarısı İngiltere AB'den çıkmış olacaktır. 31 Aralık 2020'ye kadar olan geçiş sürecinde tüm Birlik müktesebatı bir üye devletmiş gibi BK'da geçerli olmaya devam edecektir, BK'nın AB karar verme süreçlerine katılımı ise söz konusu olmayacaktır.

İncelemeye konu olan Brexit-Elveda Avrupa Kitabı Akdeniz Üniversitesi AB Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin (AKVAM) 8-9 Kasım 2016 tarihinde gerçekleştirdiği uluslararası çalıştay sonuçlarına yer vermektedir. Kitap Ekim 2017'de yayımlanmıştır ve 17 makaleden oluşmaktadır. Kitaptaki makaleler üç bölüm altında toplanmıştır. İlk bölüm Brexit'in nedenlerini tartışmaktadır. İkinci bölümde Brexit'in Avrupa Bütünleşmesi açısından yaratabileceği sonuçlar incelenmektedir. Üçüncü bölümde ise Brexit'in Türkiye açısından yaratabileceği sonuçlar mercek altına yatırılmaktadır.

Brexit'e Giden Yol başlıklı birinci bölümde yer alan beş makalenin ilki Natalie Martin tarafından kaleme alınmıştır ve "Türkiye, Avrupa Birliği ve Brexit" başlığını taşımaktadır. Bu ilk makalede Brexit'in nedenleri, Brexit'in sebep olacağı güvenlik bağı zayıflamasının AB üzerindeki etkisi ve BK'nın savunuculuğunu kaybedecek olan Türkiye açısından Brexit'in, değerlendirilmesine yer verilmiştir.

Ayşe Kalav tarafından yazılan "Demokrasi ve Populizm bağlamında Brexit Tartışmaları" makalesinde önce Popülizm kavramı tarihsel perspektifte incelenmekte daha sonra da Brexit kararına giden süreçte söz konusu olan milliyetçi, göçmen ve küreselleşme karşıtı söylemler açığa çıkarılmaya çalışılmaktadır.

Gökay Özerim tarafından yazılan "Göç Konusunun BK'da AB Referandumu Sürecindeki Yeri" başlıklı makalede 2011 sonrası mülteci hareketliliğinin sınırlı etkisi, BK'daki AB üyesi vatandaşların durumu ve Türkiye'nin AB üyeliği göç bağlamında tartışılmakta ve bu öğelerin nasıl abartılı biçimde Brexit kampanyalarında kullanıldığı anlatılmaktadır.

Ömer Faruk Çolak tarafından kaleme alınan "Küresel Kriz ve Brexit" makalesinde küresel krizin etkileri irdelenmekte ve kriz neticesinde PIIGS ülkelerinin yarattığı mali yükün paylaşımının nasıl Brexit'e sebep olan unsurlardan olduğu tartışılmaktadır.

Haydar Efe tarafından yazılan "Brexit Sonrası BK ve AB Arasındaki Tek Pazar Üzerine Müzakereler: "Sert" Brexit mi, "Yumuşak" Brexit mi?" başlıklı makalede BK'nın Brexit sonrasında AB Tek Pazar üyeliği, serbest ticaret anlaşması imzalanması, gümrük birliği anlaşması imzalanması gibi seçenekler değerlendirilmektedir. Ayrıca AB'nin Norveç, İsveç, Kanada gibi ülkelerle olan ilişkisi Brexit sonrasında model oluşturabilirliği açısından incelenmiştir.

Avrupa Entegrasyonu mu Yoksa Avrupa Dezentegrasyonu mu? başlıklı ikinci bölümde yer alan altı makaleden ilki olan "Fransa Penceresinden Brexit ve Türkiye'nin Olası Üyeliği'ne Bakış", Deniz Akagül tarafından kaleme alınmıştır. Makalede Fransa açısından bakıldığında BK ve Türkiye'nin AB üyeliğinin benzerlikler içerdiği tartışılmaktadır. AB'yi Fransa- Alman ekseninin

kontrolünde ve ABD'nin hegemonik gücünü dengeleyici olarak gören Federal Avrupa yanlıları açısından her iki ülke de ABD'nin "Truva Atı" olarak görülmektedir. AB'nin küresel güç olmasında sakınca görmeyen ancak bu gücün Amerika'ya karşı olmasına itiraz eden Atlantikçiler açısından bu iki ülkenin üyeliği NATO çerçevesindeki işbirliğini güçlendirecekleri için olumlu olarak değerlendirilmektedir.

"Avrupa Parlamentosu Ekseninde Temsil Krizi ve Brexit: AB Vatandaşlarının Kararlara Katılım Sorunu" başlıklı makalede Esra Akdoğan, yapılan her antlaşmada Parlamento'nun gücünü artıran ve dolayısıyla Birliğin demokratikleşmesine katkı sağlayan düzenlemeler yapılmasına rağmen vatandaşların Avrupa sorunlarına yönelmesini sağlamanın mümkün olmadığını düşünmektedir. Öte yandan Avrupa politikalarının başta BK olmak üzere birçok Avrupa ülkesinde iç siyasi malzeme olarak kullanılarak kamuoyunu yönlendirmede araçsallaştırıldığı tartışılmaktadır.

Ebru Ece Özbey ve Özgehan Şenyuva tarafından yazılan "Brexit, Avrupa Birliği ve Kamuoyu: Britanya Örneğiyle Avrupa'da Yükselen Radikalizmi ve Populizmi Anlamak" başlıklı makalede Brexit örneğinden yola çıkarak Avrupa'da yükselen radikalizm ve populizmin onlarca yıldır söz konusu olan sosyal, ekonomik ve politik değişimin kamuoyunda yarattığı istek, öfke ve endişelerden kaynaklandığını görmezden gelmenin yapılabilecek büyük bir hata olduğu ileri sürülmektedir.

"Brexit'te Kırılma Noktası: AB Bütçesi" başlıklı makale Sibel Mehter Aykın tarafından kaleme alınmıştır. Makalede BK halkını Brexit yönünde teşvik eden unsurlardan birinin de AB bütçesine katkılar, bu katkılarının etkin olmadığı düşünülen kullanım alanları olduğu tartışılmaktadır. BK'nın AB'den çekilmesinin maliyetinin yüksekliği bir yana, gerçek maliyetin AB ile BK arasında gerçekleşecek bütünleşme modeline göre biçimleneceği savunulmaktadır.

"Brexit'ten Sonra Avrupa Entegrasyonunun Geleceğinin Esnek Entegrasyon Modelleri Üzerinden Değerlendirilmesi" başlıklı makale Nergiz Özkural Köroğlu tarafından yazılmıştır. Makalenin temel tartışma konusu İngiltere'nin Brexit sonrasında AB ile ilişkilerini nasıl oluşturacağı ve bunun AB entegrasyonu üzerine etkisidir. Brexit sonrasında AB'nin daha çok "Esnek Entegrasyon Modelleri" çerçevesinde şekil değiştireceği vurgulanmaktadır. Brexit sonrası İngiltere ile alternatif entegrasyon biçimleri olarak "İççe Geçmiş Halkalar", Norveç Modeli de denilebilecek "Avrupa Ekonomik Alanı +Modeli"; İsviçre Modeli de denilebilecek "A la carte Avrupa Modeli", İngiltere'nin yeniden EFTA'ya üyeliği üzerine kurulu "Aşamalı Entegrasyon" ve uygulanabilirliğinin zayıf olduğu belirtilen ve İngiltere'yi ortak üyelik kapsamında değerlendiren "Papatya Şekli Entegrasyon Modeli" tartışılmıştır.

İkinci bölümün son makalesi olan “Bölgesel ve Uluslararası Güvenlik Açısından İngiltere’nin Avrupa Birliği’nden Ayrılması (Brexit)” A. İnci Sökmen Alaca tarafından yazılmıştır. Makalede Brexit’in Avrupa ve uluslararası güvenlik açısından önemli sonuçlar doğurduğu; Avrupa’nın geleceğinde uluslararası bir güç olmaktan çok yeni askeri ittifaklar ve bölgesel savaşlar görmeyen mümkün olabileceği tartışılmaktadır.

Kitabın üçüncü bölümü Brexit Sonrası Türkiye-AB İlişkilerinin Geleceğine ayrılmıştır. Bu bölümdeki altı makaleden ilki Başak Alpan tarafından yazılan “Brexit ve Avrupa Kimliği: Türkiye-AB İlişkileri Tartışmanın Neresinde?” başlıklı makaledir. Bu makalede iyimser bakış açısı çerçevesinde Brexit’in Avrupa’yı yeniden inşa etmek, Avrupa projesini canlandırmak ve Avrupa kimliğinin güçlenmesi için bir fırsat olabileceğine değiniliyor. Bu canlanmanın ise Türkiye’nin AB karnesindeki kırık notları düzeltmesi koşuluyla, Türkiye-AB ilişkilerini olumlu etkileyebileceğinin üzerinde duruluyor.

“Brexit Sonrası Türkiye-Almanya İlişkileri ve AB ile Müzakereler” başlığını taşıyan ve Yaşar Aydın tarafından kaleme alınan makalede Brexit sonrasında AB’nin uluslararası ilişkilerde, ekonomik ve askeri alanlarda güç kaybetse de yoluna devam edeceği savunulmaktadır. Türkiye’nin Almanya ilişkilerinin ise Türkiye iç siyaseti kaynaklı sebepler, Alman medyasının yarattığı ve derinleştirdiği gerilimler, Almanya’da Türk ve Almanların yaşadığı problemler nedeniyle kriz içerisinde olduğu belirtilmektedir. Brexit’in Türkiye- Almanya ilişkilerini olumsuz etkileyeceği görüşünün savunulduğu makalede Türkiye-AB üyeliğinin Brexit sonrasında AB’nin hangi yönde evrileceğine bağlı olduğuna vurgu yapılmaktadır.

“Brexit, Avrupa Birliği Hukuku ve Serbest Dolaşım: İngiltere’de Yaşayan Türk Vatandaşlarının Durumu” başlıklı makale Yavuz Selim Alkan ve Önder Bakırcıoğlu tarafından yazılmıştır. Bu makalede Brexit konusunda söz konusu olan belirsizlikler arasında belki de en önemlisi olan serbest dolaşım konusu ele alınmıştır. Brexit sonrasında İngiltere ve AB ilişkilerinde söz konusu olabilecek AEE/Norveç Modeli, CETA/Kanada Modeli, Gümrük Birliği/Türkiye Modeli gibi olası modeller ışığında serbest dolaşım konusu değerlendirilmiştir. Aynı zamanda, İngiltere’de yaşayan Türk vatandaşlarının durumunu değerlendiren makalede Brexit sürecinde bu konudaki hâkim durumun belirsizlik olduğu ileri sürülmüştür.

“İngiltere’nin AB’den Ayrılma Kararı, Ortak Güvenlik Savunma Politikası (OGSP) ve Türkiye” başlıklı makale Armağan Gözkaman tarafından kaleme alınmıştır. Makalede Brexit kararının NATO üyeliği ve AB üyesi olmayan ülkelerin de OGSP operasyonlarına katılabilirlikleri nedeniyle Avrupa kıtasının güvenliği için ciddi bir sorun oluşturmayacağı görüşü savunulmaktadır. İngiltere ve Türkiye arasındaki “Stratejik Ortaklık” bağlamında

değerlendirildiğinde de bundan sonra AB üyesi olmayan NATO müttefikleri olarak güvenlik ilişkilerinin farklı bir anlam taşıyacağı ileri sürülmektedir.

“Avrupa Birliği Düzenlemelerinin Üye ve Üye Olmayan Ülkeler için Tercih Edilebilirliği: Brexit ve Türkiye Örneği” Erdal Türkkan tarafından yazılmıştır. Bu makalede AB’ye tam üye ülkeler için düzenlemelerin maliyet etkin ve rekabetçi olduğu; tam üyeler ve Türkiye gibi tam üye olmayan ülkeler için avantajlı olduğu, BK için ise düzenleme uyumlaştırması ile düzenleme farklılaştırması arasında bir optimizasyon yapmasının uygun olacağı tartışılmaktadır.

Bölümün ve kitabın son makalesi ise Levent Kırval tarafından kaleme alınan “Brexit’in Türkiye’deki Siyasal Partilerin Avrupa Söylemlerine Etkisi”dir. Makalede Brexit sonrasında Türkiye-AB ilişkilerinin daha problemlerli bir sürece girdiğinden, söylemler üzerinden, bahsedilmektedir. Brexit ve dönem gelişmelerinin sebep olduğu olumsuz söylemlerin ve eleştirilerin dozunun azaltılmasının daha doğru olacağı ileri sürülmektedir.

Sonuç itibarıyla inceleme konusu kitap, Brexit süreci ile ilgilenenler açısından alana önemli bir katkı sunmaktadır. Kitap, Brexit sürecini dar bir çerçevede değerlendirmemiş, uzun vadeli gelişmelere de ışık tutacak anlatımlara yer vermiştir. Kitap, kolay okunabilir, kolay anlaşılabilir olma özelliklerine sahiptir. Bu özellikleriyle akademisyenlerin, uzmanların, öğrencilerin ve güncel gelişmeleri takip eden herkesin okuyabileceği bir kitap ortaya çıkmıştır. Böylesi güncel ve önemli bir konuyu titizlikle ele alan akademisyenler ve editörler Prof. Dr. Erol Esen ve Duygu Şekeroğlu övgüyü hak etmektedirler.

İmre ERSOY*

---

* Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Avrupa Araştırmaları Enstitüsü, AB İktisadi ve İşletme Anabilim Dalı, e-posta: iersoy@marmara.edu.tr.